Ακτινογραφώντας το μοντέρνο θέατρο

Σάββας Πατσαλίδης

☆

Επειδή ακριβώς το σώμα εμπλέκεται σε κάθε παιχνίδι δύναμης, όλες ανεξαιρέτως οι κοινωνίες το χρησιμοποιούν και όλες με τον τρόπο τους προσπαθούν να ρυθμίσουν τους κώδικες αναπαράστασής του. Καμία κοινότητα δεν τόλμησε να το αγνοήσει. Απλώς, κάποιες ενδιαφέρθηκαν πιο πολύ από κάποιες άλλες. Όπως ο μοντέρνος 19ος αι.. Και δεν πρόκειται για σύμπτωση.

Όπως διαμορφώνεται ταξικά και ιδεολογικά το κοινωνικό σώμα (μπουρζουά-λούμπεν, υψηλό-λαϊκό, καπιταλιστής-κομμουνιστής), έτσι αρχίζει να τακτοποιείται ανάλογα και η ανθρώπινη μάζα και οι κοινωνικές της παραστάσεις μέσα από κατηγοριοποιήσεις του τύπου υγιής-τρελός, ήρεμος-νευρωτικός, ηθικός-ανήθικος. Για όλα πρέπει να υπάρχει απάντηση. Έτσι, κοντά στον οικονομολόγο Μαρξ, τον κοινωνιολόγο Δαρβίνο και τον φιλόσοφο Νίτσε έχει θέση και ο "γεωλόγος" του ανθρώπινου "εγώ", ο Φρόυντ, και λίγο αργότερα ο εκσκαφέας της γλώσσας, ο Σωσσύρ. Μα πάνω από όλους, θέση έχει η "βασίλισσα" των τότε επιστημών, η Ιατρική, η οποία με τις ακτίνες Χ (τέλη του 19ου αι.), τα θερμόμετρα και τα στηθοσκόπια είναι πια σε θέση να κάνει το ανθρώπινο σώμα "φύλλο και φτερό".

Όλα στριμώχνονται κάτω από το μικροσκόπιο της επιστημονικής αποδόμησης και παρακολούθησης. Από την ποιητική του σύμπαντος περνάμε στην "ποιητική της κλειδαρότρυπας", με τους θεατές/δέκτες στον ρόλο του ηδονοβλεψία. Το σλόγκαν είναι γνωστό: όσο πιο προσωπικό, τόσο πιο "αβανταδόρικο". Βρισκόμαστε στις αφετηρίες των ριάλιτι σόου, όπου δεν μετράει πια η δράση, όπως την υπερασπίστηκε στην ***Ποιητική*** του ο Αριστοτέλης, αλλά το άτομο ως βιολογική και κοινωνική μάζα. Και μάλιστα, με ιδιαίτερη προτίμηση στο "ασθενές φύλο". Και αυτό εξηγήσιμο.

Ύστερα από εκατοντάδες χρόνια προβολής της κυριαρχίας του άνδρα στον δημόσιο χώρο, έρχεται τώρα η σειρά να προβληθούν και να προβληματίσουν οι "βασίλισσες" του ιδιωτικού χώρου. Γυναικείες φιγούρες που χορεύουν, πλέκουν, αποπλανούν ή αποπλανιούνται, αυτοκτονούν, ονειρεύονται. Φιγούρες κατάλευκες, με ξανθά, πλούσια μαλλιά, εντυπωσιακά στήθη, που τραγουδούν τον έρωτα, θαυμάζονται στον καθρέφτη, φεύγουν στα σύννεφα, αλλά και μηχανορραφούν. Γυναίκες που γνωρίζουν πιάνο και καλούς τρόπους, όπως γνωρίζουν και τι πάει να πει ανισότητα και πατριαρχικός

έλεγχος. Δραματικοί όγκοι που αναλαμβάνουν να δώσουν ορατότητα στις "κακώσεις" αλλά και τις υποσχέσεις του εκμοντερνισμού μέσα από την απιστία, την πορνεία, τη λαγνεία, την απομόνωση.

Αυτήν την Ευρώπη παρακολουθεί από το παράθυρό του Στρίντμπεργκ, και από αυτήν εμπνέεται για να γράψει τον ***Χορό του θανάτου,*** εκεί όπου η πλέον ιδιωτική υπόθεση (ο θάνατος) μεταμορφώνεται σε δημόσιο θέαμα. Όλα διαβρέχονται από την παρουσία του. Το σώμα που πεθαίνει, η γλώσσα που μισεί μέχρι θανάτου, οι ματιές που δολοφονούν, τα πεθαμένα αισθήματα. Θάνατος: η αόρατη αλήθεια των πραγμάτων που εν χορώ διαλύει κάθε όριο και αφήνει να ξεχυθούν στο φως οι πλέον ανείπωτες αλήθειες.

Μέσα από το παιχνίδι τους με τον θάνατο, η Αλίκη και ο Λοχαγός βιώνουν μια τρομακτική ελευθερία: να μισούν απεριόριστα. Ποιος, άλλωστε, θα τους ελέγξει, εκτός από τον ίδιο τον θάνατο, που για την ώρα απλώς δηλώνει παρών μέσα από τις συχνές λιποθυμίες του Λοχαγού, που μοιάζουν με θάνατο, όμως δεν είναι. Είναι κάτι σαν ένα επιπλέον άλλοθι για να "διασκεδάσουν" μαζί του και μεταξύ τους. Γιατί ο θάνατος, όσο μακάβριος και να φαντάζει, ασκεί μια περίεργη γοητεία επάνω τους. Δεν περνά στιγμή που ένας από τους δυο να μη σύρει τον χορό. Παίζουν τον θάνατο και παράλληλα τον εμπαίζουν, όποως εμπαίζουν ο ένας τον άλλο. Μισούν ο ένας την ύπαρξη του άλλου, όμως, για να υπάρχουν, χρειάζονται ο ένας τον άλλο. Χρειάζονται το μίσος που τους ενώνει γύρω από έναν "ανίερο" σκοπό: την αλληλοεξόντωση. Έτσι περνούν τα χρόνια και ανακυκλώνονται οι εικόνες. Χωρίς αυλαία. Και αυτοί επιζούν, αγκαλιά με το μίσος τους και τις εικόνες ενός θανάτου, κατά φαντασίαν ή όχι—δεν έχει σημασία.

Αυτό το πλούσιο υλικό με την άνευ ορίων συγκρουσιακή λογική της μοντερνικότητας κλήθηκε να ακτινογραφήσει και να ζωντανέψει σκηνικά για λογαριασμό του ΚΘΒΕ ο Α. Βουτσινάς. Γνωστός αμφιτρύωνας της σχολής του "αμερικανικού ψυχολογικού ρεαλισμού", προσέγγισε τον μεγάλο Σουηδό με την ίδια φροντίδα που θα προσέγγιζε τους πιο "δικούς του" Γουίλιαμς και Άλμπι. Χωρίς φανειζί εκπυρσοκροτήσεις, ρύθμισε με ακρίβεια ωρολογοποιού τα σκανδιναβικά πυρά των "αντίπαλων" παρατάξεων, εμμένοντας στην ουσία των δραματικών συγκρούσεων και στο βάρος και το βάθος του λόγου. Αποτέλεσμα; Ένα ζυγιασμένο "πανανθρώπινο" ψυχογράφημα, που ασφαλώς εμπλουτίζει το δραματολόγιο του ΚΘΒΕ.

Τόσο ο Σ. Κυριακίδης, όσο και η Φ. Κομνηνού, που κλήθηκαν να αναδείξουν όλο αυτό το σλάλομ στα άδυτα του ψυχισμού και του αλληλοσπαραγμού, κατάφεραν να το πράξουν, σκάβοντας μεθοδικά τις υπόγειες διαδρομές, χωρίς παύσεις για περιττά

ποζαρίσματα και εξιμπισιονισμούς. Αναπνέοντας και λειτουργώντας εντός της εποχής, ο καθένας αγκαλιά με το "μίσος" του και "διασκεδάζοντας" την αβίωτη συμβίωσή τους, μετέφεραν προς την πλατεία φλέγμα, φυσικότητα και υποκριτική πυκνότητα. Ο τρίτος της παρέας, Δ. Σιακάρας, ηθοποιός με καλή τεχνική και έγνοια, αποδείχτηκε σημαντική βοήθεια στη σκηνική σχηματοποίηση του ανίερου τριγώνου και στις ακαριαίες ανταποκρίσεις των μερών του. Η μετάφραση της Κ. Μιτσοτάκη είχε μέσα της τους κυμματισμούς ταραγμένων ψυχών.

Κλείνοντας: μια φροντισμένη παράσταση που πιστοποιεί τη μοντερνικότητα ενός κειμένου γραμμένου πριν από εκατό περίπου χρόνια.

Αγγελιοφόρος της Κυριακής

26 Ιανουαρίου 2003